

Hogyan került el Szegedről Mikszáth?

A szegedi napisajtónak szép, hovatovább évszázados hagyománya, hogy az egykor itt újságíróskodó Mikszáth Kálmán életének jelentősebb eseményeiről, a Mikszáth-évfordulókról megemlékezik. Ezekben a megemlékezésekben, magától értetődően, a város és az író kapcsolata kerül rendszerint előtérbe. Különösen két időszakra emlékeztek nagy előszeretettel a szegedi kortársak és újságíró utódok. Az egyik az az időszak, amikor a fiatal Mikszáth a Szegedi Napló munkatársaként a városban élt; a másik az, amikor — az országos ünnepléssorozat megelőző — a már európai hírű író 40 esztendősi írói jubileumát ülte 1910-ben Szegeden.

Arról, hogy miért és miként is távozott az író 1880 végén a városból, kevés szó esett eddig. Tudjuk, hogy távozása nem volt „szakítás”, gyakran járt utána is — hol magánemberként, hol hivatalos személyként — a számára kedves városban. Mikszáth születése 125. évfordulóján — megemlékezésül — éppen erről, a keveset emlegetett eltávozásról, amelyik mégsem volt szakítás városunkkal, ejtünk néhány szót.

Mikszáth elhatározásának — hogy újabb kísérletet tesz Pesten érvényesíteni — indítékáról kevés dokumentum áll Mikszáth életrajzíróinak rendelkezésére. Fennmaradt erről az esetről a később ugyancsak Szegeden újságíróskodó Gárdonyi Géza fiának, Gárdonyi Józsefnek egyik könyvében (A mesélő toll. Bp. 1934.) egy érdekes história.

Eszerint Mikszáth még 1880 decemberében is ingadozott: elmenjen-e Szegedről, maradjon-e. Ekkor levelet kapott nőgráfi földijétől és hajdani iskolatársától, Pósa Lajostól. Mikszáth ugyan nem járt Pózával egy osztályba (Pósa 3 évvel fiatalabb volt), de valaha együtt koptatták a rimaszombati gimnázium lépcsőjét, együtt szereztek az iskola Kazinczyról elnevezett önképzőköriében. Meg találkozhattak Pesten is a kevespénzű, kezdő újságírók találkozóhelyein. A levél a következőképpen szólt:

Kedves Kálmán!
Sorsom: reménytelenül sőt, kényerem bizonytalan morzsa. Olyvastam, hogy az áradat, amit Szegedet elöntött iszapos hullámaival, téged felszínre vetett. A tolla-

don szállt a városra a reményesség, s nem kérhetsz olyat a „torony alatti” uraktól, amire rá ne biccenenék az igent.

Kérlek, kérj számomra egy fejbiccentést, hogy éljek és lehessen ott is gondtalan barátod.

Budapest, 1880. dec. 2.

Pósa

Pósa levelével egy időben kapta volna — eszerint — kézhez Mikszáth a Pesti Hírlap cégjelzéses papírjára a következő levelet is:

Igen tisztelt Uram!

Készséggel szerződöttnék Önt munkatársaink sorába. Közelebbiek megbeszélésére végeztél lépjen érintkezésbe Porzolt Kálmán író kiküldöttével, aki a napokban ellátogat Szegedre, s Önt szíves engedelmevel felkeresi.

Kiváló tisztelettel

Légrády Károly

Mikszáth — meséli tovább Gárdonyi József tolla — át-sétált a két levéllel a Szegedi Napló szerkesztőségének másik szobájába Kulinyi Zsigmondhoz, a lap főszerkesztőjéhez, Enyedi Lukácsnak „jobbkeze”-hez, s megmutatta mindkettőt.

— Mit szólnál — rökönyödött el Kulinyi —, ha a Pesti Hírlap ajánlata kedvezőtlenebb volna az enyémenél?

— Akkor is megyek! — felelte Mikszáth — Pósról van szó!

„Így került Mikszáth Pestre és Pósa Mikszáth helyébe Szegedre.” — állítja som-másan a történet írója.

Az idézett levelek nem ismeri a jelenlegi Mikszáth-kutatás (nincsenek benne a Mikszáth-levelezés gyűjteményes kötetében). Alkalmunk sincs hitelességüket vitatni. A beállítás mégis kis-sé kiszínezetnek érezzük. Bizonyos, hogy Mikszáth mélyen együtt tudott érezni a nyomorgó, lapkísérletek-be belebukó, köteteket utolsó filléreiken kiadó, szerkesztőségekben kilincselő, fiatal újságírókkal, költőkkel. Maga is végigjárta ezt a kálváriát Szegedre jöve-tel előtt. Szegedről való távo-zása mégsem lehetett ilyen „önfeláldozás” jellegű. Pósa levele sem újságírói helyet kért kimondottan, ha-nem — a „torony alatti urak”-ra való célzás jogosít föl erre a föltételezésre — valamiféle hivatalnok állás-sal is beérte volna az újjáépítés idején földuzzadt vá-rosi és kormánybiztosi ad-minisztrációban.

A Pestre település gond-olata egyébként is jóval előbb megérlelődhetett Mikszáth-ban. (1880 augusztusában azt írta egyik pesti színész ba-rátjának, hogy a következő színi évadban sűrűn fognak majd találkozni!) Szegedi újságíróskága idején gyakran föl látogatott a fővárosba, s e látogatásai éppen 1880-ban szaporodtak meg, nemegy-szer az újjáépítési — királyi biztosság tagjaival utazott, s talán ők is biztathatták: te-gyen kísérletet Pesten.

Akadnak arra valló jelek is, hogy a Szegedi Napló ekkori helyzete nem volt olyan, hogy a közeli jövőben anyagilag komoly előrehala-dást ígérhetett volna mun-katársainak. (Mikszáth egyik, 1880 tavaszán írott levele arról tanúskodik, hogy még ekkor is Szegedre költözése, 1878 előtti 10—15 forintos adósságait törlesztgette.)

Egyéb gondok is akadtak a Napló szerkesztőségében. 1880 őszén függetlenségi pár-ti lap megindítását tervez-gették a párt itteni vezetői, és Pósa előbb ennek szer-kesztőjéül ajánlott. Az új lapnak lett volna kelete, hi-szen Szeged két képviselői mandátuma e párt kezében volt ekkor. Ha a terv sike-rül, a Szegedi Napló, amely-ekkor „mérsekelt” program-mal képviselte az ellenzék-et, számos előfizetőjét elvesz-tette volna. Úgy látszik, a füg-getlenségi párt vezetőinek nem sikerült dűlőre jutniok a szegedi lapkiadókkal, s a terv nem valósult meg.

Mindezek azonban mellé-kes tényezők amellet, hogy Mikszáth megérezte: igazi írói karriert csak az irodal-mi élet centrumában, Buda-pestben csinálhat. Ezért még kockázatot is hajlandó volt vállalni. Korántsem várta olyan biztos hely Pesten, mint ahogy a Légrády-levél-ből gondolhatnánk. (Csak 1881 márciusában jutott be a Pesti Hírlap szerkesztő-ségébe, addig más lapoknak volt időszakos munkatárs.) Ezért készülő novellásköté-tének kiadására is szegedi nyomdással kötött szerző-dést, s megegyezett Enyedi-vel is, hogy lapja külső munkatársa marad, s heten-ként tárcákat küld a Szege-di Naplónak.

Kibontakozó tehetségének tartozott azzal, hogy anny-i keserves tapasztalat ellené-re is újabb kísérletet te-gyen az érvényesülésre. El-hagyta Szegedet, de sohasem feledte.

Nacsády József

Harc a „zajmérgezés” ellen

A zaj, a 20. századnak ez az átka, különösen a nagy ipari üzemek dolgozóit érin-ti súlyosan. A túl zajos kör-nyezetben való hosszabb tartózkodás a teljesítmőkép-eség csökkenéséhez, balese-tekhez, hallási zavarokhoz, idegbántalmakhoz és más betegségek, valóságos „zaj-mérgezéshez” vezet. A zaj elleni küzdelem fontosságát bizonyítja a láma következ-tében megbetegedett ’embe-rek nagy száma, amely pél-dául Lengyelországban az összes dolgozók 18 százalékát éri el. Egyes iparágakban — köztük a textiliparban — ez az arány még magasabb (72 százalék), a vas- és acél-iparban 50 százalék. Nem véletlen tehát, hogy a lá-ma által előidézett hallási-és egyéb zavarok a foglalkozási betegségek között a szilikózis és a mérgezések után a harmadik helyet fo-glalják el.

A Lengyel Szakszervezetek Központi Tanácsa most ha-tározatot dolgozott ki a munkahelyek zajtalanítására. Eszerint kötelezik az érde-kelt üzemeket, intézeteket és szakmákat, hogy tegyenek meg mindent a hang- és rez-géstartalmak csökkentésére, javasolja a megfelelő beren-dezések azonnali beszerelé-sét. Az intézkedések meg-tartását a minisztériumok ellenőrzik.

Magyar vízkutatók külföldön

Nemcsak Európában, ha-nem Afrikában és az ázsiai országokban is kerestek a magyar Vízkutató és Fűrő Vállalat és az Országos Földtani Kutató és Fűrő Vállalat szakemberei. A NIKEX közvetítésével

a múlt évben több millió dollár értékű munkát végeztek külföldön. A libanoni vízügyi minis-terium által hirdetett ver-senyfolyamat — jogszláv, francia és libanoni cégek előtt — a NIKEX nyerte meg; egy mezőgazdasági te-rület öntözéséhez szükséges gátépítkezés alapozási mun-kán végeztek fontos fűrőso-kat. Az Országos Földtani Kutató és Fűrő Vállalat szakemberei jelenleg Szíriá-ban dolgoznak, Damaszkusz

Kukoricák - köztermesztésre

A Szegedi Gabonatermesztési Kutató Intézet foglal-kozik hibridkukorica előál-lítással és azok fajtafenntar-tásával. A fajták közül a Georgikon DC—250-esből és a Keszthelyi 22-esből korláto-lan mennyiségben tudnak vetőmagot adni az idei esz-tendőre. A Keszthelyi DC—364-es fajtából csak korláto-zott mennyiségű vetőmag áll rendelkezésre. Az intézetnek a felsoroltakon kívül a Georgikon SC—360-as és a Szegedi DC—624-es hibrid-je is közismert, amelyekből ebben az esztendőben csak kísérleti célra tudnak vető-magot adni.

A Georgikon DC—250-es államilag elismert hibrid. Két amerikai és két fran-cia beltenyészett vonal ke-resztkezéséből előállított négy-vonalas hibrid. A legkoráb-bi magyar minősített hib-ridkukorica. Viszonylag vékony, 150—160 centiméteres magas, szilárd szárú, genera-tív jellegű. Gépi törésre al-kalmas. Levélzete kevésbé dús. A csövek egyenletes magasságban helyezkednek el. A magok igen jól záródnak, számuk 14—16. A szemtermése narancssárga, lófogu.

Koraisága révén, április végén vetve — a termesztési helytől függően — augusztus végén, szeptember elején betakarítható. Másodvetés-ként május végéig, de az or-

szág legmelegebb vidékein — így Szeged körzetében is — július közepéig is vethe-tő. Jól meghálálja a műtrá-gyázást. Üzemi körülmények között fővetésben 55—60 má-zsát terem hektáronként.

A Keszthelyi 22-es ameri-kai és magyar vonalakból előállított, négyvonalas, bel-tenyészett, silóhibrid. Kö-zépkései érésű, magas, vas-tag, szilárd szárú, jól faty-tasodó, széles, hosszú levelű hibrid. Hajlamos a kétső-vűségre, sűrű állományban azonban ez kevésbé érvé-nyesül. Április végén vetve, a termőhelytől függően, si-lókukoricának augusztus vé-géig, szemes kukoricának pedig október közepéig ta-karítható be. A műtrágyá-zást jól meghálálja. Mind fő-vetésként, mind másodvetés-ként meghálálja a ráfordított munkát.

A Gabonatermesztési Ku-tató Intézet termesztési prob-lémákban a termelőszövetke-zetek rendelkezésére áll.

NAPI KISLEXIKON

a talált tárgyakról

Pénztárcától a kerék-párig sok elvesztett tárgy jelzi, hogy vannak még szórakozott emberek. De: becsületes megtalálók is.

● Kötelesség?

Törvényeink értelmé-ben nem szívességet tesz az, aki az elvesztett tár-gyat valamiféleképp visszajuttatja tulajdono-sának — ez kötelessége. A megtalálónak a talált tárgyat nyolc napon be-lül át kell adnia a tu-lajdonosnak, vagy más, az átvételre jogosult szem-lynek. Ha ezt nem tudja megtenni, kötele-sége beszoolgáltatni ah-hoz a szervhez, amelyet a talált tárgyak kezelé-sére jelöltek ki. Szege-den a II. kerületi hiva-tal igazgatási osztálya il-letékes az ilyen ügyben, raktára, ahol a talált tárgyakat átveszik, ille-tve átadják, a Brüsszeli körút 23. számú házban van (telefon: 12-720).

● Kivétel?

Mindez azokra a dol-gokra vonatkozik, ame-lyek a személyi tulajdon szokásos tárgyai közé tartoznak. Ezekkel ellen-tében a talált löfegy-vert, lőszert, robbanó-anyagot, valamint a sze-mélyi igazolványt a rendőrségnél kell beszo-gáltatni. Ha valaki a kö-zönség számára nyil-vános hivatali, vállalati, illetve más épületben vagy helyiségben közle-kedési, szállítási vállalat szállítóeszközén vesz észre elvesztett bizo-nyult tárgyat, akkor azt a hivatal, vállalat stb. alkalmazottjának kötele-s átadni. Az ilyen dolgok tulajdonjogára a megta-láló nem tarthat igényt.

● Tulajdonjog?

Amikor a személyi tu-lajdon körébe tartozó elvesztett dologt megta-lálója átadja a hivatal illetékes osztálynak, ar-ról is nyilatkoznia kell, hogy igényt tart-e a tu-lajdonjogra. A hivatal ugyanis három hónapig őrzi a talált tárgyat, s ha az annak átvételére jogosult személy nem je-lentkezik, kiadhatja azt a becsületes megtaláló-nak, akire a tulajdon-jog azonban csak egy év elmúltával száll át.

(Folytatjuk.)

DANIEL LANG:

INCIDENS a 192-es magaslapon

Dokumentumregény — Fordította: Hernádi Miklós

25.

„A katonaság azt várja az embertől, hogy katonára módjára viselkedjen, vagyis engedelmeskedjen a parancsnak.”

Végül is a Camp Radcliff-i tárgyalóteremben ülésező négy esküdtszék egyik vagy másik bűntényben bűnösnek találta a vádlottakat. Valamennyit fegyelmivel leszerelték, közkatonává fokozták le, és minden fizetményüket megvon-ták Rafe kivételével, aki továbbra is kaphatott fizetést, csak nyolc éven át havi ötven dollárt voltak meg tőle. Mind a négy katonát kényszer munkára ítélték, amit az Egyesült Államok hadserégének büntetőtáborában, a kansasi Fort Leavenworth-ben kellett letölteniük. Az ítéle-tek szövegében alig volt rendszer, mindegyik esküdtszék a maga szeszélyét követve fogalma-zott. Bizonyára a tárgyalásokon tanúsított kés-zségesen segítő viselkedése miatt kapta Rafe a legenyhébb büntetést — nyolc évre ítélték neki erőszakért és gyilkosságért. A nemi erőszakért és előre megfontolt szándékkal elkövetett gyil-kosságért Clarkot életfogytiglani elzárásra ítélték. Manuel nemi erőszak elkövetésért tizenöt évet kapott. Erikssont leginkább Meserve ítélete lepte meg, az őrmestert ugyanis nem találták bűnösnek a nemi erőszak elkövetésében. Gyl-

kosságért tíz évet mértek ki rá. Mikor Meserve-öt bűnösnek találták, de nem ítélték még el, egy törvényszéki tiszt megkérdezte tőle: „Van-e valami, amit el szeretne mondani a bíróság-nak?” A vádlottak padja előtt állva Meserve így válaszolt: „Sok gyilkosságot láttam, uram, mert ez a feladatunk, és ha nem gyilkolunk, minket gyilkolnak meg. Néha nagyon gyűlöl a ember az ellenséget. Egyszer, a Thayer II. had-művelet során egy legett kunyhóhoz értünk. Vietnamiak kifelé vonszolták a gyerekeket a kunyhó bunkerjából. Füstmérgezésük volt. Az egyik kisgyereknek életmentő csöket kellett adnom, csak úgy tért magához. Ez is azt mu-tatja, hogy nemcsak gyilkolni szoktunk.” Köz-vetlenül ezután Meserve ügyvédje azt hozta fel a vádlott védelmére, hogy roppant megerhe-lést jelent „húszéves őrmesternek ötven, hat-van, hetven bevetést irányítani”, és kifejezte azt a véleményét, hogy „az efféle incidensek nem mindennaposak”. Ervelésének alapjáta-laként Meserve ügyvédje ezt hangoztatta: „Van valami különleges ebben az esetben... Az, hogy ez nem az Egyesült Államokban történt. Sőt, egyesek szerint mégcsak civilizált környezetnek sem nevezhető egy olyan háborús hadművelet, ahol ez előfordult.”

9.

Erikssonból végül is sohasem lett gépfegyver-kezelő. Az ítéletek automatikusan felülvizsgálat-ra kerültek, és mivel a kormánykának újból szük-sége lehetett a tanúsására, katonai rendőrként továbbra is a hadosztály-támaszponton tartották. Szerencsére, emlékezik, nem gyilkossági vagy erőszakos nemi közönséges ügyekben kellett el-járnia, csak kisebb kihágásokkal volt dolga, de már maga az a rutinfeladat, hogy elhajtson a „piástaxival” a „pokolnegyedbe”, felkeltette igazságérzetét, amit az előző év novembere olyan viharosan kavart fel benne. Ezt az érzést nem üdvözölte örömmel, mert mindig csak

Maóra emlékeztette, és a tárgyalások után leg-szívesebben elfeledte volna a lányt. „Nyugalmat akartam” — mondja Eriksson. Nem érezte fontosnak, hogy Maóról beszéljen — különösen rendőrtársaival nem. Ha szóba hozza, tudta, hogy el fogják ítélni, hiába volt kötelességük a törvény érvényesítése. De szóba hozták az ügyet ők maguk — különösen a nyári hónapokban, mikor amonsun felhőszakadások a szabadteri időtöltés minden lehetőségét meghiúsították. A katonai rendőrök együtt gubbasztottak körle-tükben, és tereferével üttették agyon az időt. Eriksson egyik-másik rendőrtársa időnként szó-ba hozta, hogy miként döntött annak idején Eriksson. Mindig elítélték ezért. „De már nem voltak annyira biztosak benne, mint a szakasz-társaim. Emlékszem, az egyik azt mondta, hogy azt megértette volna, ha egy meggyilkolt ame-rikai katonáért szállok síkra, de hogyan tehet-tem ezt egy vietnamiért? De nem ítélt el túl-ságosan. Azt mondta, mindenki elkövet hibá-kat.”

Eriksson hiába igyekezett elfelejteni Maót, a szíve mélyén tudta, hogy ez nem fog sikerülni. A rendőrlaktanyában elejtett megjegyzéseken kívül egy másik fejlemény is felidézte előtte a lányt. Tavasz végén arról értesült, hogy aligha-nem meg fogják változtatni Clark ítéletét. Ügy-véde, kiderült, felkérte a Clarkot elítélő esküd-teket, hagyjanak jóvá számára egy kegyelmi kérvényt, kettő kivételével valamennyi esküdt ráállt a dologra, és Eriksson ebből megértette, hogy Clark ítéletének csökkenése szinte bizo-nyosra vehető. Erről Eriksson a következőket jegyezte meg: „Tudtam, hogy még semmi sem volt biztos, mégis éreztem; ez volt az első jele annak, hogy a dolgok úgy fognak alakulni, mint ahogyan Vorst százados megjósolta — vagyis, hogy az ítéletek egyre kurtábbak lesznek, és végül talán egészen el is tűnnek.”